

MAANTIETEEN LAITOS

TOIMINTAKERTOMUS VUODELTA 2005

HENKILÖKUNTA

Johtaja	Professori, FT Jarmo Rusanen
Professorit (7)	FT Olavi Heikkinen (luonnonmaantiede) FT Anssi Paasi (yleis- ja aluemaantiede) FT Pauli Tapani Karjalainen (sosiaalimaantiede) FT Jussi S. Jauhiainen (suunnittelumaantiede) FT Jarkko Saarinen (maantiede, matkailututkimus) FT Jarmo Rusanen (geoinformatiikka), määräaikainen FT Toivo Muilu (maaseutututkimus) määräaikainen
Dosentit (14)	VTT Harry Andersson (kulttuuri- ja sosiaalimaantiede) FT Alfred Colpaert (maantiede, erityisesti ympäristö- ja luonnonvaratutkimus) Ph.D. C. Michael, Hall, Otagon yliopiston professori, Uusi-Seelanti, (matkailumaantieteen dosentti) FT Elli Heikkilä (väestömaantiede) FT Raimo Heikkilä (luonnonmaantiede) FT Lassi Heininen (geopolitiikka, erityisesti pohjoisten alueiden problematiikka) FT Heikki Jussila (maaseutumaantiede) FT Marjatta Karvonen (suunnittelumaantiede, terveystieteet) FT Leo Koutaniemi (luonnonmaantiede) FT Toivo Muilu (suunnittelumaantiede, alueelliset työvoima- ja työllisyyskysymykset) FT Petri Raivo (kulttuuri- ja maisemamaantiede) FT Jarmo Rusanen maantiede, alueellinen tietojenkäsittely) FT Eino Siuruainen (sosiaalimaantiede) FT Paavo Talman (kulttuurimaantiede) FT Mari Vaattovaara (Helsingin yliopisto professori, suunnittelumaantieteen, erityisesti sovelletun kaupunkitutkimuksen dosentti) FT Topi Antti Äikäs, kaupunki- ja aluetutkimus
Yliassistentit (3)	FT Leo Koutaniemi (luonnonmaantiede) FT Toivo Muilu (suunnittelumaantiede), vv. vs FT Päivi Kymäläinen FT Juha Ridanpää (kulttuurimaantiede)
Assistentit (5)	FM. Miia Parviainen FM Tea Remahl FM Satu Räsänen (luonnonmaantiede) FL Päivi Kymäläinen (kulttuurimaantiede) FM Elina Sepponen (matkailumaantiede) 1.9 asti
Amanuenssi	Vs. FM Anne Jurvakainen
Taloussihteeri	Marjaana Nikula
Opintoasiainsihteeri	Kerttu Kaikkonen
Kartanpiirtäjä	Anja Kaunisoja
Erikoislaboratoriomestari	Pertti Vuolteenaho
Atk-suunnittelija	FM Katariina Ala-Rämi (tutkija, SA:n projekti Innovatiivinen aluekehitys), vv., vs. Pekka Hulkkonen)
Muu henkilöstö (35)	Fil.yo. Satu Aho (tutkimusapulainen, Rokua LIFE) FM Katariina Ala-Rämi (SA:n tutkija)

FL Harri Antikainen (Minne-projekti)
 Fil.yo. Marja Anttonen (tutkimusapulainen, LUIAS-projekti)
 FM Mika Anttonen (SA:n tutkija)
 FM Juha Hiltula (tutkija, DYNAMO-projekti)
 Fil.yo Markus Huhtala (Asu kylässä -projektin tutkimusapulainen)
 Fil.yo Mari Hyttinen (Asu kylässä -projektin tutkimusapulainen)
 Fil.yo Marja Jaronen (tutkimusapulainen, Roku LIFE)
 FM Riikka Juntheikki (tutkija, Matkailu ja aluekehitys, Naturpolis Kuusamo)
 FL Pekka Kauppila (Naturpolis Kuusamo, tutkimusasiames)
 FM Heikki Keränen (tutkija)
 FM Nina Kuikka (projektitutkija, Asu kylässä- hanke)
 Fil.yo Heli Kurikka (tutkimusapulainen, Multipolis-toimintamalli)
 FM Tanja Löytynoja (SA:n tutkija)
 Fil.yo Maria Määttä (tutkimusapulainen, LUIAS-projekti)
 FM Marja Mönkkönen (tutkija, YTY-hanke, EkoSuKaT-projekti).
 FM Joel Peetersoo (SA:n projekti)
 FM Tarmo Pikner (SA:n tutkija)
 FM Eeva-Kaisa Prokkola (SA:n tutkija)
 FL Juha Ridanpää (tutkija)
 FM Mari Riipinen (tutkija, PINE-projekti)
 Dipl. Geog. Regis Rouge-Oikarinen (vieraileva tutkija)
 FM Aila Ryhänen (tutkija)
 FM Mervi Tuovinen (tutkija, PINE-projekti)
 Fil.yo. Sami Vartiainen (tutkimusapulainen, Rokua Life)
 FT Topi Antti Äikäs (SA:n tutkijatohtori)
 FT Pentti Åman (tutkija)

Kirjastohenkilökunta geotieteen kirjastossa ja TELLUKSESSA

Kirjastonhoitaja/amanuenssi: Marita Portin
 Kirjastosihteerit: Anneli Peltomäki.

HENKILÖSTÖN RAKENNE VUODEN LOPUSSA

Oppiaine	Opetushenkilökunta			Hallinto		Muut		Yht.
	Prof.	Yliass.	Ass.	akat.	ei-akat.	akat.	Ei-akat.	
Yhteiset				1	2	1	2	6
Maantiede & Suunn.maant.	7	3	5					15
Yhteensä	7	3	5	1	2	1	2	21

Henkilöstön määrä pysyi ennallaan edelliseen vuoteen nähden.

YLEISTÄ

Maantieteen laitoksessa on jo vuosien ajan panostettu tutkimuksen laatuun, opetuksen sisällön ja muotojen kehittämiseen sekä yhteiskunnallisen vaikuttavuuden terävöittämiseen. Tutkimustoiminta on korkeatasoista perus- ja soveltavaa tutkimusta mm. pohjoisten luonnonprosessien, ympäristön tilan, poliittisen maantieteen, kulttuurimaiseman transformaation, yhteiskunnan ja sen alueellisen jäsentymisen osalta. Koulutusohjelmassa katsotaan, että menestyvän laitoksen tulee tunnistaa tutkimuksen ja opetuksen kiinteä yhteys. Tämä linja on ollut oikea; tunnustuksena sen toimivuudesta Oulun yliopisto on valinnut maantieteen laitoksen peräkkäisinä vuosina (vuodesta 1999 alkaen) opetuksen sisäiseksi laatuyksiköksi. Tieteenala on perustaltaan laaja-alainen. Opetuksessa käytetään uusimpia menetelmiä ja uusinta tietoa. Varsinkin informaatio-, tieto- ja viestintätekniikka on integroitu opiskelun työvälineeksi useilla opintojaksoilla, jolloin luennot ja harjoituskurssit ovat edelleen

monipuolistuneet. Laitos on mukana mm. kansallisessa geoinformatiikan virtuaaliyliopistohankkeessa sekä matkailualan verkostoyliopiston (MAVY) toiminnassa.

Oulun yliopiston on mukana monitieteisten maaseutuopintojen - Rural Studies - yliopistoverkostossa. Verkostossa on mukana yhdeksän yliopistoa ja siinä tarjotaan aine- ja syventävien opintojen tasoisia opintoja ja opiskelijoista suurin osa on maantieteen opiskelijoita. Laitos koordinoi myös matkailualan, geoinformatiikan, suunnittelumaantieteen ja maantieteen sivuainekokonaisuuksien opetusta Oulun yliopistossa ja antaa maantieteen ja matkailualan sivuainekokonaisuuden opetusta myös Oulun avoimessa yliopistossa ja sen sivupisteissä.

Kansainvälisille vaihto-opiskelijoille annettavassa Scandinavian Studies- opetuksessa on maantiede mukana. Laitos on mukana myös Ikäihmisten yliopistotoiminnassa Avoimessa yliopistossa Pudasjärvellä.

Laitoksessa pyritään määrätietoisesti opetuksen ja tutkimuksen integrointiin siten, että kukin opettaja opettaa ennenkaikkea tutkimiaan asioita. Koulutusohjelman suuntautumisvaihtoehdot ja linjat alkavat eriytyä aineopintojen loppuvaiheessa ja ovat selkeästi profiloituneet syventävissä opinnoissa. Aineenopettajan suuntautumisvaihtoehtoon liittyy yhteistyö didaktiikan ja koulumaailman kanssa. Koulutuksen päämääränä on kouluttaa asiantuntijoita tieteen, talouselämän, yritystoiminnan, koululaitoksen, paikallishallinnon, IT-teknologian ja tutkimuksen tarpeisiin. Opetus perustuu kansainvälisesti näkyvään ja arvostettuun tutkimukseen ja sen kehittämisen kunnianhimoisena tavoitteena on edelleen valtakunnallisen huippuyksikköstatuksen saaminen laitokselle.

Opetussuunnitelman uudistaminen on aloitettu opetuksen kehittämisen työryhmän (OKTR) toimesta silmälläpitäen jo vuoden 2005 syksyllä tapahtuvaa tutkintorakenteen uudistamista. Siitä esimakua ovat antaneet toimintavuonna laaditut ympäristömaisterien opintosuunnitelmat eli EnviroMap HOPS:at. Opintojaksojen valinnaisuutta ja vapaaehtoisuutta on lisätty ja monipuolistettu opetus- ja tenttimuotoja. Opiskelijoilla onkin suuri valinnanvapaus tutkinnon sisällössä. Opetuksen kehittämisen työryhmä kokoontuu useasti vuodessa käsittelemään opetukseen ja opetussuunnitelmaan liittyviä asioita. Koulutukseen liittyviä ajankohtaisia teemoja käsitellään opiskelijajärjestö Atlaksen järjestämänä vuosittaisena palautepäivänä. Toimintavuonna palautepäivä pidettiin toukokuussa. Laitoksella on tuotettu runsaasti omaa oppimateriaalia. Monia koti- ja ulkomaisia tutkijoita ja opettajia on vierailut tänäkin vuonna laitoksessa. Kansainvälinen opiskelijavaihto on vilkasta. Niihin liittyvät myös vaihto-ohjelmien opettajavierailut molemmiin puolin. Koulutuksen tärkein mittari on koulutusohjelmasta valmistuminen. Tässä suhteessa maantieteen laitos on pitkällä tähtäyksellä ylittänyt tavoitteensa. Vuoden 2005 sisäänotto koulutusohjelmaan oli 35 uutta opiskelijaa.

Laitos on edelleen antanut geo- ja ympäristöinformatiikan täydennys- ja muuntokoulutusta ulkopuolisille tahoille. Vuoden välein järjestetään maantieteestä valmistuneille alumnipäivä, jonka aikana työelämänäkökulma koulutuksen kehittämisessä nostetaan pöydälle. Alumnipäivällä on aina jokin teema. Valmistuneiden työllistymistä seurataan.

Eri opintojaksoista saatavaa palautetta ja sen kehitystä on seurattu pitkään, erikoisesti perinteisistä poikkeavia opetus-, opiskelu- ja tenttimuotojen kokeiluja ja näistä annettua palautetta. Monivuotisiin kehittämisprojekteihin on saatu rahoitusta Oulun yliopiston korkeakouluopetuksen kehittämistoimikunnalta (KOTKA) ja tuloksista on julkaistu useita artikkeleita Terrassa, Aktuumissa ja Korkeakoulutiedossa. Tavoitteena on viime aikoina ollut kehittää palautejärjestelmää vuorovaikutteiseen eli kaksisuuntaiseen muotoon. Myös meneillään olevasta, työnantajan kanssa toteutettavasta pilottikokeilusta on julkaistu raportti.

Maantieteen laitos osallistuu Oulangan tutkimusaseman hallintomallikokeiluun 2004-2006, jossa asema toimii biologian ja maantieteen laitosten alaisena yksikkönä. Kokeilun ja maantieteen laitoksen panoksen avulla on tarkoitus tukea alueen kannalta keskeisten tutkimusalojen, kuten matkailu- ja aluetutkimuksen, kehittämistä ja yliopistollista toimintaa alueella. Aseman nimi muuttui Oulangan tutkimusasemaksi 1.1.2004 alkaen.

Laitoksen opiskelijajärjestö Atlas osallistuu monin tavoin koulutuksen suunnitteluun ja kehittämiseen. Atlas tekee mm. esityksiä laitosneuvostossa eri tehtäviin valittavista opiskelijoista, osallistuu aktiivisesti oktr:n toimintaan, järjestää fuksiaiset, palautepäivän, lumi- ja jääseminaarin, Egea-

tapahtuman sekä toimii ABI-päivillä esittelijänä.

LAITOKSEN RAHOITUS VUONNA 2005

Budjettirahoitus:

Tiedekunnalta	Palkat	933 000€	
	Harjoittelu	55 000 €	
	Toimitilaraha	199 000 €	
	Muut toimintarahat	441 000 €	
<i>Yhteensä</i>	.		<i>1 628 000 €</i>
	<i>Ulkopuolinen rahoitus:</i>		
Suomen Akatemia		305 000 €	
EU			
Muut lähteet		245 000 €	
Tutkijakoulut		23 400 €	
Kirjanpid. ulkop. (Kota-kysely)		82 500 €	
<i>Yhteensä</i>		655 900 €	
	<i>Rahoitus yhteensä:</i>	2 283 900 €	

PERUSTUTKINTOKOULUTUS

Opiskelijavalinta

Maantieteen koulutusohjelman opiskelijat valittiin vuonna 2005 todistuksista ja pakollisesta valintakokeesta laskettavan yhteispistemäärän perusteella, kun ensin oli hyväksytty 15 valintakokeessa parhaiten menestynyttä opiskelijaa. Hakijoiden määrän perusteella maantieteen koulutusohjelma on vuosikymmeniä ollut erittäin suosittu. Vuotuinen aloituspaikkamäärä vuonna 2005 oli 35 opiskelijaan.

Opetus ja tutkinnot

Maantieteen koulutusohjelmassa erotetaan aineopettajan, maantieteen ja suunnittelumaantieteen suuntautumisvaihtoehdot. Maantieteen suuntautumisvaihtoehto jakautuu edelleen luonnonmaantieteen ja kulttuurimaantieteen linjoihin. Opetus koostuu luennoista, harjoituksista, seminaareista ja kenttäopetuksesta. Opetusta annettiin varsinaisten maantieteen opiskelijoiden lisäksi maantiedettä sivuaineenaan opiskeleville mm. biologian, geologian, matematiikan, fysiikan, historian ja kulttuuriantropologian koulutusohjelmien opiskelijoille. Sivuaineopiskelijoiden määrä maantieteen aineopinnoissa oli kertomusvuonna lähes yhtä suuri kuin pääaineopiskelijoiden. Toimintavuonna maantieteen opiskelijat suorittivat pääaineopintojaan yhteensä yli 3000 ov. ja tutkintoonsa kuuluvia sivuaineopintoja yhteensä 2950 ov., mikä vastaa teoriassa yli kolmenkymmenen pääaineopiskelijan FM- tutkinnon opintoviikkomäärää. Tällä opiskeluvauhdilla maantieteen tulostavoitteet tulevat täyttymään. Sivuaineopiskelijat suorittivat maantiedettä toimintavuonna vajaat 1300 ov. Sivuaineopiskelijoiden määrä perus- ja aineopinnoissa oli lähes yhtä suuri kuin pääaineopiskelijoiden.

Koulutusohjelman tärkeä tuloksellisuuden mittari on valmistuminen. Toimintakertomusvuonna 2005 suoritettiin 27 FM-tutkintoa, joista maantiede oli pääaineena 20 henkilöllä ja suunnittelumaantiede pääaineena 7 henkilöllä. Perustutkintotavoite (30) alitettiin tänä vuonna. Perustutkinnon suorittaneiden kumulatiivinen määrä laitoksen perustamisesta lähtien on vuoden lopussa 730.

Toimintavuonna 2005 FM tutkinnon maantieteen koulutusohjelmassa suorittivat seuraavat henkilöt:

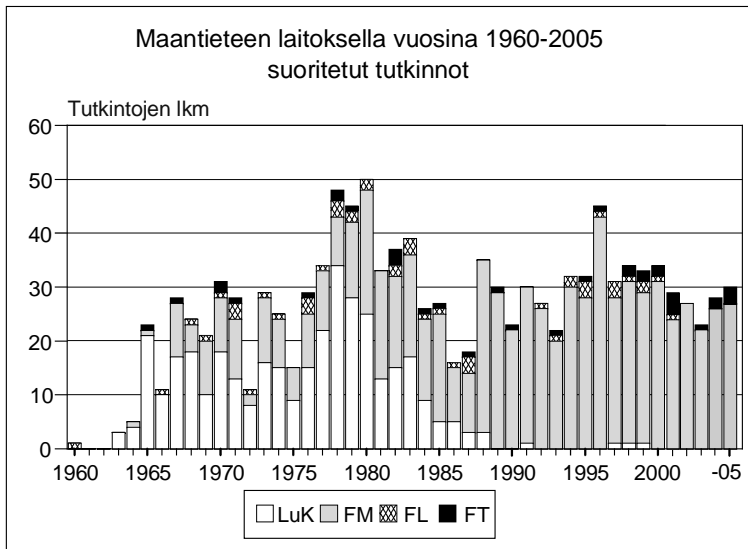
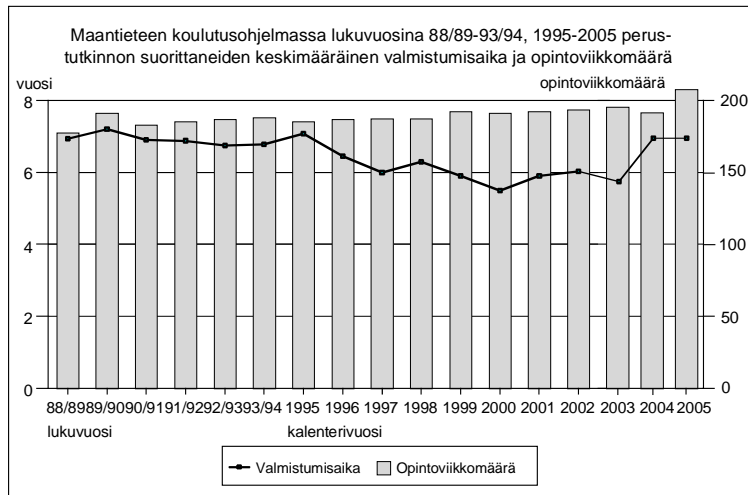
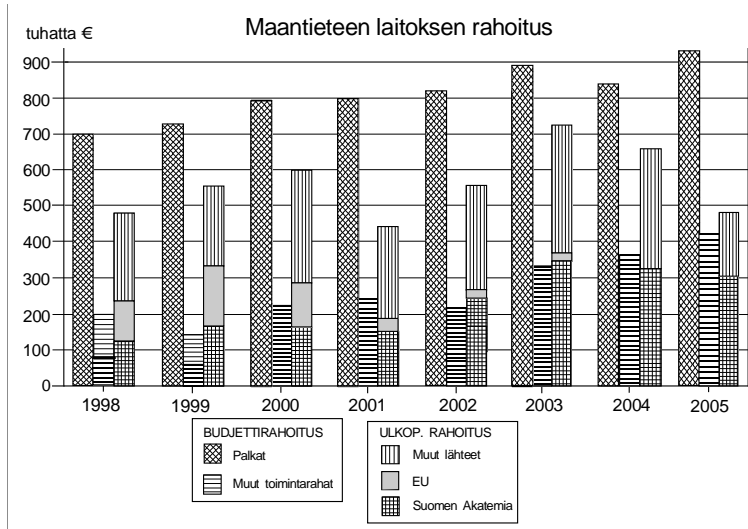
Pääaine maantiede
20

Pääaine suunnittelumaantiede
7

Hyttinen, Mari
Hakkarainen, Kirsi
Mattila, Pirkko
Vartiainen, Sami
Laatikainen, Riitta
Määttä, Maria
Mikkonen, Anni
Supperi, Heli
Linnillä, Karri
Huhtala, Jarno
Kurri, Suvi
Jämsä, Jaana
Honkala, Anna
Suutari, Henna
Koukkari, Jonna
Hotti, Nina
Aho, Satu
Kotilainen, Eeva-Leena
Jaronen, Marja
Tossavainen, Suvi

Koistinen, Kristiina
Voutilainen, Olli
Kemppainen, Seija
Kytölä, Liisa
Moilanen, Mari
Näpänkangas, Ari
Kurikka, Heli

Tutkinnot, perustutkintojen suorittamisajat ja laajuudet pitkällä aikavälillä on esitetty seuraavalla sivulla.

JATKOTUTKINNOT

Tohtorin tutkinnon suorittivat Kirsi Valta-Hulkkonen, Juha Ridanpää ja Päivi Kymäläinen. Vuoden 2005 lopussa oli koulutusohjelman aktiivisia jatko-opiskelijoita noin 30 kpl. Vuoden aikana luku kasvoi monien hyväksytyjen jatko-opintosuunnitelmien myötä. Laitoksen perustamisesta alkaen jatkotutkintoja on vuoden 2005 loppuun mennessä suoritettu 88 kpl, joista FT-tutkintoja on ollut 36.

Koulutusohjelman perus- ja jatkotutkinto-opiskelijoita oli vuoden lopussa yhteensä noin 225 kpl.

MUILLE ANNETTU KOULUTUS

Maantieteen laitoksen opettajat jatkoivat edellisenä vuonna alkanutta maantieteen perusopintokokonaisuutta (25 op) Oulun Avoimessa yliopistossa. Maantieteen laitos koordinoi myös matkailualan sivuainekokonaisuuden (25 op) opetuksen Oulun Avoimessa yliopistossa vuosina 2004-2005. Maantieteen perusopintokokonaisuuden päätyttyä syksyllä 2005 aloitettiin Oulun Avoimessa yliopistossa jälleen uusi maantieteen perusopintokokonaisuus, joka jatkuu vuoden 2006 kevääseen. Suorituksista vastaa maantieteen laitos. Laitos on mukana Matkailualan verkostoyliopistossa (MAVY), jossa Oulun yliopiston edustajana johtoryhmässä on matkailututkimuksen professori Jarkko Saarinen. Johtoryhmä vastaa matkailualan opintojen sisällöstä ja kehittämisestä.

Maantieteen laitoksella järjestettiin yhteistyössä Kajaanin kehittämiskeskuksen (KAKE) kanssa syksyllä 2005 Rural Studies-opintoihin kuuluva opintojakso Euroopan syrjäiset maaseudut (5 op), johon osallistui opiskelijoita verkoston jäsenyliopistoista. Opetus toteutettiin osin videoluentoina verkon kautta (WebCT) ja sen toteuttamisesta vastasivat FL, johtaja Pentti Malinen KAKE:sta ja tutkimusprofessori Toivo Muilu.

Maantieteen koulutusohjelman opintojaksot johdatus systemaattiseen luonnonmaantieteeseen (5 op), ympäristö ja yhteiskunta (5 op) sekä kehitysmaiden maantiede (3 op) kuuluvat tiedekunnan yhteiseen ympäristönsuojelun opintokokonaisuuteen (25 op). Monitieteiseen ympäristötutkimuksen 60 op:n opintokokonaisuuteen kuuluvat maantieteen koulutusohjelmasta GIS –perusteet ja kartografia (5 op), Kaukokartoitus maankäytön tutkimuksessa (5 op) sekä vaihtoehtoiset kenttäkurssit (5/7 op).

TUTKIMUSTOIMINTA

Laitoksen tutkimustyö jakautuu luonnonmaantieteeseen, alue- ja kulttuurimaantieteeseen, matkailumaantieteeseen sekä suunnittelumaantieteelliseen tutkimukseen. Matkailututkimuksen professorin viran myötä tutkimustoiminta lisääntyi huomattavasti matkailualan tutkimuksilla vuonna 2005 ja geoinformatiikan professorin toiminnan ansiosta myös geoinformatiikan tutkimuksella. Maaseutututkimuksen alalta on valmistunut ja tekeillä useita opinnäytteitä ja maaseutututkimuksen vahvistuminen tukee osaltaan yliopiston yhteiskunnallista palvelutehtävää.

Laitos osallistuu aktiivisesti myös yliopiston yhteiskunnalliseen palvelutehtävään. Tämä näkyy esim. maantieteen laitoksen ja Oulun Eteläisen alueen, laitoksen ja Oulun, Kuusamon ja Pudasjärven kaupunkien välisenä yhteistyönä. Tutkimusten kohdealueena on Pohjois-Suomi ja sen luonnonsysteemien ja aluejärjestelmien erityisongelmat, matkailukysymykset, alueellinen kehitys ja suunnittelu. Tutkimus liittyy läheisesti Oulun yliopiston pohjoisuuden ja ympäristön painoalueeseen.

Tutkimus luonnonmaantieteessä.

Luonnonmaantieteilijöiden keskeisiä tutkimusteemoja ovat luonnonprosessien, ihmisen ja luonnon välisten suhteiden sekä ympäristömuutosten tutkiminen pohjoisilla alueilla. Analysoimalla luonnon systeemien toimintaa luonnonmaantieteilijät selvittävät luonnonresurssien käyttömahdollisuuksia ja luonnon kestävyys sekä pyrkivät ennustamaan toimenpiteiden seuraamuksia ja näin minimoimaan ympäristöhaittoja. Näistä lähtökohdista luonnonmaantieteilijöiden päätutkimushankkeita vuonna 2003 olivat:

SUNARE eli luonnonvarojen kestävä käyttö tutkimusohjelma (SA). Sen tavoitteena on

elinkeinoelämän tarpeita palvelevan luonnonvarojen käytön hallittu yhteensovittaminen kestävä kehityksen vaateet turvaavalla tavalla. Maantieteen laitos ja RKTL ovat mukana tutkimusohjelmaan kuuluvassa LUIAS (Land Use Interaction Analysis System)- projektissa vuosina 2001-2004, jossa luonnonvarojen käyttöä analysoidaan porotalouden kannalta ja arvioidaan kehitettävän maankäyttömallin avulla. Mallissa tarkastellaan poronhoidon ja muun luonnonkäytön välillä olevia alueellisia ristiriitoja ja vuorovaikutusta.

RENMAN (The Challenges of Modernity of Reindeer Management) on monitieteinen tutkimushanke, joka selvittää poronhoidon tulevaisuutta Suomen, Ruotsin ja Norjan Lapissa ja Kuolan niemimaalla. Tutkimus yhdistää luonnontieteen ja yhdyskuntatieteen menetelmiä ja hyödyntää poronhoidon osaamista. Tavoitteena on luoda malleja tulevaisuudesta EU:n päätöksenteon tueksi. RENMAN on osa 5.puiteohjelman Quality of Life and Management of Living Resources -ohjelmaa ja maantieteen osuuden siitä muodostaa porolaidunten kaukokartoitus satelliittikuvilta.

LIFE Vuoksi-hankkeessa kehitellään uuden vesiputedirektiivin mukaista järvien biologista seurantaohjelmaa. Hanketta koordinoi Etelä-Savon ympäristökeskus ja siinä ovat mukana Pohjois-Karjalan ja Pohjois-Savon ympäristökeskukset Oulun yliopiston maaantieteen laitoksen tutkijoiden lisäksi (väitöskirja ja pro gradu -tutkielma). Yliopiston vastuualueena oleva kaukokartoitus saatiin toteutettua jo kesällä 2002, jolloin ilmakuvatulkinnan tueksi kerättiin paikkatarkkaa maastoaineistoa. Tämän aineiston avulla selvitetään ilmakuvaukseen perustuvan vesikasvillisuuden seurantamenetelmän soveltuvuutta erityyppisille järville.

Ylä-Lapin paliskuntien laidunten inventointi yhdessä RKTL:n kanssa: Hankkeessa selvitetään Suomen poronhoitoalueen talvilaidunten tilaa kaukokartoituksen ja siihen liittyvien maastohavaintojen avulla.

PINE (Predicting Impacts on Natural Ecotones) on EU:n rahoittama 3-vuotinen hanke (1.9.2002-31.8.2005), jonka koordinaattori on Oulun yliopiston geologian laitokselta. Projektissa on mukana partnereita Suomesta, Ruotsista, Saksasta, Sveitsistä, Sloveniasta ja Isosta Britannian. Projektissa tutkitaan erilaisten ilmastonmuutosskenaarioita Euroopan metsänraja-alueille (Suomen ja Ruotsin Lappi, alppiininen metsänraja Alppien alueella) eri maankäyttömuotojen vallitessa (metsänraja-alueiden metsienhoito ja hallinnointi). Tavoitteena on tuottaa tietokonemalli, joka ennustaa alueellisia kasvillisuuden, metsän kasvun ja biodiversiteetin muutoksia erilaisissa ilmasto- ja maankäyttöoloissa. PINE on monitieteinen hanke, missä metsänraja-alueen muutoksia tutkitaan sekä luonnon että paikallisten ihmisten näkökulmasta. Maantiede vastaa ilmasto-, maaperä- ja dendroekologisten aineistojen tilastollisesta analysoinnista ja kalibroinnista, siitepölyaineistojen analysoinnista sekä sosioekonomisten aineistojen hankinnasta (haastattelut) ja analysoinnista.

Paanajärven hydrogeografia ja paikallisilmasto yhteistyössä Venäjän Karjalan Tiedeakatemian kanssa
Uusiokäyttö turvetuotannosta vapautuvilla alueilla yhteistyössä yhteistyössä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen ja Turveruokin kanssa

Monet maantieteen tutkimusprojekteista ovat monitieteisiä hankkeita, mikä ilmenee mm. geoinformatiikan tutkimushankkeista.

Kulttuurimaantieteellinen ja aluemaantieteellinen tutkimus

Oulun yliopistossa tehtävä kulttuurimaantieteellinen ja aluemaantieteellinen tutkimus ovat läheisessä yhteydessä toisiinsa. Keskeisenä lähtökohtana tutkimuksessa on alan kansainvälinen keskustelu sekä kulttuuri- ja yhteiskuntateoria. Pääasiallisena tutkimusteemana on alueellisen muutoksen I. transformaation teoreettinen tulkinta sekä monipuolinen konkreettinen tutkimus. Alueellinen muutos on aina ilmausta kulttuurista (sisältäen myös talouden, politiikan ja hallinnon ilmiöt). Muutokset ilmenevät territoriaalisten rakenteiden, rajojen ja maisemien muutoksina. Muutos voi ilmetä myös alueellisten identiteettien ja ihmisten alueellisen tietoisuuden osalta. Nämä ilmiöt ovat tulleet konkreettisesti esille viime vuosina Euroopan alueellisen järjestelmän muutoksen yhteydessä. Ideoiden, ihmisten ja pääomien siirtymisen myötä rajat ja kansallisvaltiot ovat menettäneet merkitystään mutta toisaalta etniset, alueelliset ja kansalliset identiteetit ovat voimistuneet. Koko maapallon mittakaavassa globalisaatio aiheuttaa samankaltaisia, osin ristiriitaisia kehityskulkuja.

Oulun yliopistossa tehty alue- ja kulttuurimaantieteen tutkimus on 2000- luvun alussa kohdistunut mm. seuraavanlaisiin kysymyksiin:

- Kuinka alueet, territoriot ja erilaiset rajat syntyvät, ovat olemassa ja katoavat eri aluetasoilla (paikallinen, alueellinen, kansallinen ja globaalinen)? Tämän teeman keskeinen tulos on kansainvälistä huomiota osakseen saanut ns. alueiden institutionalisoitumisteoria, jonka avulla on mahdollista eritellä erilaisten alueiden rakentumisprosessia.
- Kuinka identiteetit, imagot ja muut kulttuuriset merkitysrakenteet ilmenevät maisemassa ja yksilöiden/yhteisöjen tietoisuudessa ja miten nämä ilmenevät esimerkiksi alueellisessa liikkuvuudessa?
- Miten regionalismi ilmenee alueellisesti ja millaiset mekanismit ovat tärkeitä regionalismin syntymisessä ja ylläpitämisessä? Oululaisten tutkijoiden erityisenä kiinnostuksen kohteena on 'pohjoisuus'.
- Kuinka paikkoihin, alueisiin ja maisemiin liitetyt identiteetit ja imagot ovat yhteydessä alueelliseen kehitykseen yhtenä sen resurssina ja mitä merkityksiä niillä on mm. matkailun ja matkailuteollisuuden kannalta?
- Kuinka paikat rakentuvat yhteiskunnallisten ja kulttuuristen merkitysverkostojen välittämänä, kuinka media tuottaa ja esittää paikkoja ja maisemia? Mikä merkitys paikoilla on elämäkerrallisesti? Kuinka paikkoja "kirjoitetaan?"

Kulttuurimaantieteellinen laaja hanke (1.1.2000.31.7.2005) "Historical Landscapes and geographical memory" (SA:n hanke 48572). Siinä tarkastellaan menneisyyteen sidottuja paikkoja osana historiallista kulttuurimaisemaa, kansallista muistia ja perinnematkailua. Suomen Akatemian vanhempi tutkija ja Suomen Akatemian tutkija ovat hankkeen vetäjinä.

Suunnittelumaantieteellinen tutkimus

Suunnittelumaantieteen perus- ja soveltavan tutkimuksen tavoitteena on yhteiskunnan ja sen alueellisen jäsentymisen tutkiminen, suunnittelu, kehittäminen ja arviointi kriittisistä, akateemisista ja spatiaalisista näkökulmista.

Oulun yliopiston painoalat pohjoisuus ja ympäristö ovat keskeisiä suunnittelumaantieteen tutkimuskohteita. Erityinen huomio on kohdistettu Euroopan unioniin ja sen pohjoiseen Ulottuvuuteen, Itämeren seutuun, pohjoiseen Suomeen ja maakuntiin, Pohjois-Pohjanmaahan, Oulun seutuun ja Ouluun. Tyypillistä suunnittelumaantieteelliselle tutkimukselle on mahdollisuus käyttää erilaisia laadullisia ja määrällisiä menetelmiä tutkimusongelman selvittämiseksi. Näitä ovat mm. kyselyt, haastattelut, diskurssi- ja tekstianalyysi, havainnoiminen sekä erilaiset tilastoaineistot ja niihin soveltuvat menetelmät. Osassa tutkimustyötä sovelletaan paikkatietoaineistoja ja -järjestelmiä (GIS).

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Suunnittelumaantieteellisen tutkimuksen yhteiskunnallinen ja alueellinen vaikuttavuus rakentuu yhteistyössä yhteiskunnallisten toimijoiden kanssa. Tärkeimpiä yhteistyön kumppaneita ovat mm. valtion ministeriöt, työvoima- ja elinkeinokeskukset, lääninhallitus, ympäristökeskus, maakuntaliitot, seutukunnat, kunnat ja kaupungit pohjoisessa Suomessa. Monet tutkimustehtävistä ovat monitieteisiä ja yhteistyötä tehdään myös Oulun yliopiston eri laitosten välillä.

Tutkimukset ja hankkeet

Merkittävä osa tutkimustoiminnasta on suuntautunut korkeatasoiseen ja kansainväliseen akateemiseen perustutkimukseen, josta raportoidaan alan tieteellisissä julkaisuissa. Monissa tutkimuksissa on myös soveltava ulottuvuus perustuen yhteistyöhön alueellisen ja paikallisen hallinnon kanssa. Tutkimustuloksia tuodaan laajemmin esille median avulla.

Suomen Akatemia on keskeinen tieteellisen tutkimuksen rahoittaja. Käynnissä olevista Suomen Akatemian rahoittamista hankkeista voidaan mainita "Innovatiivinen aluekehitys, kaupunkiverkostot ja informaatio- ja kommunikaatioteknologiat Itämeren seudulla" (2003-2006).

SA:n hanke "Crossing borders, building identities: new regionalizations, tourism and everyday life in Northern Europe" (2005–2008, Suomen Akatemia).

SA:n hanke "Kaupunkien, alueiden ja valtioiden maantiedettä modernissa verkostoyhteiskunnassa" (Geographies of urban, regional and international competition in contemporary network society), 2005–2006.

Monet hankkeet liittyvät kansallisesti ja kansainvälisesti rahoitettaviin alueellisen kehittämisen ja suunnittelun kohteisiin. Näitä ovat mm. Euroopan unionin rakennerahastoihin ja yhteisöaloitteisiin sekä erillisohjelmiin liittyvät projektit. Näistä tutkimuksista voidaan mainita Pohjois-Pohjanmaan kylien elävöittämisestä käsittelevä "ASU KYLÄSSÄ-hanke". Se on Oulun maaseutukeskuksen ja Oulun yliopiston maantieteen laitoksen, arkkitehtuurin osaston ja sosiologian jaoksen yhteishanke. Sen tavoitteena on kehittää Pohjois-Pohjanmaan maaseutukyliä asukaslähtöisesti lähinnä maankäytön ja ympäristösuunnittelun sekä elinkeinojen kehittämisen näkökulmasta niin, että edunsaajina ovat kylien asukkaat, yrittäjät ja maaseutuyrittäjät.

Ympäristöministeriö rahoittaa tutkimusta "EkoSuKaT" eli ekologinen ja ekonominen tehokkuus supistuvissa ja kasvavissa taajamissa. Tutkimuksen kohteena on kuusi taajamaa ja kuntaa Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa. Monitieteiseen tutkimushankkeeseen osallistuu suunnittelumaantieteen, arkkitehtuurin osaston ja sosiologian jaoksen tutkijoita ja ohjausryhmään kuuluvat edustaja Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun liitosta ja ympäristökeskuksesta. Ulkopuolelta rahoitettua tutkimusta tehdään myös liittyen Oulun ja Oulun seutukunnan kaavoitukseen ja vaikutusten arviointiin.

Tutkimuksen kohteena on myös pohjoisen Suomen aluepolitiikka, Pohjoinen Ulottuvuus aluekehityksen näkökulmasta, alueellinen kehittyneisyys Itämeren seudulla ja Virossa, nuorten elinolot pohjoisessa Suomessa, matkailun kehittäminen ja sosiaaliset vaikutukset, pohjoisen geopolitiikka ja suhteet Venäjään, taantuvien ja kasvavien kuntien ekotehokkuus ja asuntopolitiikka Oulussa. Samoin selvitetään yleisemmin Oulun imagoon ja ympäristökysymyksiin liittyviä tekijöitä.

Matkailun maantieteellinen tutkimus

Matkailun maantieteellinen tutkimus tarkastelee matkailuilmiötä ja siihen vaikuttavia tekijöitä alueellisesta näkökulmasta. Alan tutkimuksella on myös kiinteä yhteys moniin maantieteen osa-alueisiin, kuten kulttuuri-, suunnittelu-, talous- ja luonnonmaantieteeseen. Keskeisenä tarkastelun kohteena ovat matkailun alueelliset vaikutukset ja systeemit sekä niihin liittyvät aluespesifit ja yleiset yhteiskunnalliset piirteet ja vuorovaikutusprosessit. Matkailun tutkimuksella on maantieteessä pitkä perinne ja laitoksella tehtävä matkailumaantieteen tutkimus- ja opetustoiminta liittyvät läheisesti Oulun yliopiston ympäristötutkimuksen ja pohjoisuuden painoaloihin.

Matkailuopintoja annettiin vuonna 2005 Oulun yliopistossa yli laitos- ja tiedekuntarajojen approbaturkokonaisuuden (25 op) verran. Opintokokonaisuudesta vastaa maantieteen laitos ja maantieteen (matkailututkimus) professori. Vuonna 2005 valmisteltiin kaksivaiheisen tutkinnon maisteriopintoihin matkailumaantieteen erikoistumisala.

Laitoksella tehtävä matkailumaantieteen tutkimustoiminta on monipuolista käsittäen perinteisten matkailun kehitys-, aluetalous- ja vetovoimatutkimusten lisäksi mm. kestävän matkailun, matkailumaisemien ja alueimagojen, kulttuuri- ja perinnetutkimuksen sekä luontomatkailemisen kysymyksiä. Lisäksi matkailun tutkimustoiminnassa paneuduttiin tutkimusmenetelmien kehittämisen kysymyksiin. Tutkimustoiminnan kehittymistä kuvaa se, että maantieteen laitoksella toimi vuonna 2005 viisi aktiivista maantieteellisen matkailututkimuksen jatko-opiskelijaa.

Matkailumaantieteen tutkimushankkeista keskeisimpiä vuonna 2005 olivat Naturpolis Kuusamon koulutus- ja kehittämispalvelujen toimintaan liittyvät tutkimukset Koillismaalla. Tämä toiminta on osa maantieteen laitoksella vuonna 1994 käynnistettyä matkailututkimusta ja -opetusta koskevaa yhteistyötä Koillismaan ja erityisesti Kuusamon kaupungin kanssa. Maantieteen laitos on partnerina Suomen Akatemian rahoittamassa "Mukavuusmaisema" (amenity landscapes) tutkimuksessa, jota koordinoidaan Lapin yliopistosta, sekä Joensuun yliopiston hallinnoimassa COST30-hankkeessa. Euroopan Unionin rahoittamassa PINE -tutkimushankkeessa toimii yksi matkailun maantieteelliseen ja

ympäristötutkimukseen erikoistuva jatko-opiskelija.

Matkailualan opetuksen ja tutkimuksen kehittämiseen Oulun yliopistossa liittyy kansallisen tason tehtäviä muun muassa suhteessa Matkailualan verkostoyliopistoon (MAVY) ja vuonna 2004 perustettuun Suomen Matkailututkimuksen Seuraan. Kansainväliset matkailun maantieteellisen tutkimuksen ja opetuksen kehitystehtävät kanavoituivat pääasiallisesti IGU:n *Tourism, Leisure and Global Change* työryhmän (jonka puheenjohtajana toimii matkailumaantieteen professori) ja ATLAS (Association for Tourism and Leisure Education) järjestön toimintaan osallistumisen kautta.

Geoinformatiikan tutkimus

Geoinformatiikka on tietojenkäsittelyn osa-alue, jossa tehdään perus- ja soveltavaa tutkimusta mm. digitaalisten kaukokartoitusaineistojen (RS), kuvankäsittelyn ja -tulkinnan, paikkatietojärjestelmien (GIS) sekä paikannukseen perustuvien palveluiden (LBS) osa-alueilla.

Suomen aluerakenteen dynamiikka (SAD)-projektissa tutkitaan paikkatietoon perustuen mm. väestön ikä- ja sukupuolirakenteen, työvoiman, elinkeinorakenteen, työttömyyden, tulojen, väestöllisen ja taloudellisen huoltosuhteen kansallisia, kuolleisuuden ja eri tautien alueellisia ja paikallisia eroja aluerakenteen kaikilla tasoilla jatkumossa syvä maaseutu kaupunkien ydinkeskustat. Tutkimusprojektit ovat usein monitieteisiä. SAD-projektin eräänä tavoitteena on viedä perustutkimuksessa saatua paikkatietämystä Pohjois-Suomen kuntiin. Esimerkkeinä voidaan mainita ”Rakenteelliset vetovoimatekijät” (RAVE)-projekti, joka toteutetaan 3-vuotisena hankkeena Ylivieskan seutukunnan kuudessa kunnassa. Oulun seudulla on tehty alustavaa työtä teemalla Paikkatieto ja kansalaisyhteiskunta.

Maantieteen geoinformatiikan laboratorio on mukana yhdessä biologian ja tietojenkäsittelytieteiden laitoksen kanssa monitieteisessä MINNE-projektissa, jonka tavoitteena on ympäristö- ja luontotiedon hyödyntäminen mobiilien matkailupalvelujen tuottamisessa. Location-based services (LBS) on kansainvälisesti uusi geoinformatiikan perustutkimuksen osa-alue, jossa kehitellään mobiileja GIS-sovelluksia. Niissä yhdistyvät tietotekniikka, tarkka sijainti ja erilaiset palvelut.

DYNAMO-hanke on maantieteen laitoksen, kasvitieteen laitoksen ja Metlan tieteidenvälinen yhteistyöhanke, jossa kehitetään paikkatietotyökalua maankohoamisrannikoiden maankäytön muutosten seuraamista varten.

Geoinformatiikan laboratorio hyväksyttiin vuonna 2002 kansainvälisen ”GeoMedia Registered Research Laborator” jäseneksi. Geoinformatiikka on yksi Oulun yliopiston ympäristötohtorikoulun kuudesta osa-alueesta. Geoinformatiikan laboratorio on mukana myös kansallisessa seitsemän yliopiston muodostamassa geoinformatiikan virtuaaliyliopistohankkeessa.

Remote Sensing- osa-alueella kaukokartoitus satelliittikuvilta muodostaa maantieteen osuuden RENMAN ja Life VUOKSI-projekteissa sekä Ylä-Lapin paliskuntien talvilaidunten tilan inventointihankkeessa ja tärkeän osan myös LUIAS-projektissa.

VIERAILEVAT LUENNOITSIJAT JA TUTKIJAT

Laitoksen opettajat vierailivat ja työskentelivät ulkomailla eri kohteissa. Vierailut ovat kestäneet yleensä alle 2 viikkoa (11 kpl) ja vain yksi vierailu kesti yli 2 viikkoa. Laitoksen tutkijoiden vierailuista ulkomailla yksi kesti yli kuukauden, kaksi yli 2 viikkoa ja 5 alle 2 viikkoa. Laitoksen ulkolaisista opettajavierailuista 4 kpl kesti alle 2 viikkoa ja tutkijavierailuista 2 myös kaksi alle 2 viikkoa. Laitoksen tutkijat ja opettajat pitivät kaikkiaan 48 esitelmää kansallisissa tieteellisissä kokouksissa ja 20 esitelmää kansainvälisissä tieteellisissä kokouksissa. Lisäksi esiteltiin postereita kotimaisissa kokouksissa 3 kpl ja kansainvälisissä kokouksissa 12 kpl.

Kansainväliset yhteydet

Vuoden 2005 aikana laitoksessa työskenteli 2 ulkomaista tutkijaa/jatko-opiskelijaa (Joel Peetersoo ja Tarmo Pikner Tartto, Viro) Suomen Akatemian projektissa.

Laitokselle kohdistui viisi tutkija- ja/tai luentovierailua: 2.9 Michael C. Hall (University of Otago, New Zealand), Michael Haldrup (University of Roskilde, Denmark) ja Dieter Muller (University of Umeå, Sweden). Lisäksi laitoksellemme kävivät luennoimassa 10.11 Fritz Becker (University of Namibia, Namibia) ja 10.12 Mike Crang (University of Durham, United Kingdom). Ulkomaisia vaihto-opiskelijoita laitoksella oli vuonna 6 (Caenista, Strasbourgista ja Lillestä Ranskasta, Eichstättistä Saksasta sekä Utrehcista Hollannista).

Vastavuoroisesti laitoksesta lähetettiin 5 perustutkinto-opiskelijaa ulkomaisiin vaihtokohteisiin (Caen, Ranska; Eichstätt, Saksa; Madrid, Espanja ja kaksi opiskelijaa Tukholmaan Ruotsi).

Laitoksellemme vieraili Loic Ravael Caenin yliopistosta Ranskasta opettajavaihto-ohjelman kautta. Erasmus-tutustumisvierailijoina laitokseemme tutustuivat Morgan de Dapper Ghentin yliopistosta Belgiasta, Jose Luis Gonzales Ortiz Murcian yliopistosta Espanjasta, Philippe Deboudt ja Frederic Dumont Lillen yliopistosta Ranskasta.

Laitokselta tehtiin kansainvälisiä matkoja: Leo Koutaniemi OPM:n ja kulttuurirahaston matkat Venäjälle, Jarmo Rusanen Erasmus-ohjelman tutustumismatkan Besancoon Ranskaan, Anssi Paasi Johannesburgiin ja Kapkaupunkiin Etelä-Afrikkaan sekä Jarkko Saarinen North-South education programme matkan Pretorian yliopistoon Etelä-Afrikkaan, Namibian yliopistoon Namibia ja Botswanan yliopistoon Botswanaan. Toivo Muilu vieraili mm. Puolan tiedeakatemiassa Varsovassa kutsuttuna esitelmöitsijänä.

Laitoksen tutkijoilla on useita jäsenyyksiä mm. IGU:n komissiossa, tutkijaryhmissä ja rekistereissä:

Commission on Natural Hazards Studies (L. Koutaniemi)
Commission on the History of Geographical Thought (A. Paasi)
Commission on World Political Map (A. Paasi)
Circumpolar Agricultural Association - CAA (T. Muilu)
European Rural Development Network - ERDN (T. Muilu)
Commission on Dynamics of Marginal and Critical Regions (T. Muilu ja J. Rusanen)
Study Group on Tourism, Leisure and Global Change (J. Saarinen, pj)
IGU Suomen kansalliskomitea (J. Jauhiainen)

Maantieteen laitos on myös osallistunut aktiivisesti Oulun yliopiston järjestämiin englanninkielisiin, kansainvälisiin opintokokonaisuuksiin (Scandinavian Studies, Northern Cultures and Societies ja Northern Nature and Environment) sekä suunnittelun että opetuksen muodossa. Mm. dos. Leo Koutaniemi on pitänyt ”Human Condition in the Circumpolar of North” –opintojakson (3 ov). osana Scandinavian Studien koulutusohjelmaa.

TIEDEKIRJASTO TELLUKSEEN YHDISTETTY MAANTIETEEN KIRJASTON OSA

KIRJASTOPALVELUT: Tiedekirjasto Tellus

Luonnontieteellisen ja teknillisen tiedekunnan kirjastoyksiköiden yhdistämisen johdosta Geotieteiden kirjasto on lakannut toimimasta erillisenä yksikkönä 31.3.2003 alkaen. Geotieteiden kirjaston kokoelmat ja henkilökunta ovat olleet osa Tiedekirjasto Tellusta vuoden 2003 marraskuusta. Kirjasto on järjestänyt vuosittain käyttäjäkoulutusta, johon vuonna 2004 osallistui 38 maantieteen opiskelijaa.

Kirjoja maantieteen laitoksen varoin on ostettu 177 nidettä. Kausijulkaisuja on ostettu 103 vuosikertaa ja vaihtoina on saatu 43 vuosikertaa. Elektronista aineistoa ostettiin 1 verkko-CD-ROM.

